

REGISTERBLAD

Namn och datum: K Larsson (880627), Örjan Fritz (000912), Jeanette Erlandsson (010614)

OMRÅDE AV RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD I HALLANDS LÄN

Områdesnummer och namn: NN 23 HALLANDSÅS - STENSÅN

Kommun: Laholm

Karta: 4C SV, 4C S0, 4D SV

Läge:

Areal: 6900 ha

Naturgeografisk region: 8 Nordöst-Skånes skogslandskap

Kust/havsregion:

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Avrinningsområde 97 Stensån

Agrara kulturlandskapsregioner:

Landskapsform: Slätt, kullig terräng, sprickdalslandskap.

Riksvärde

Geovetenskap	
Vattendrag	Fauna
	Flora
Våtmarkskomplex	Fukthed
	Topogent kärr
	Sumpskog
Ädellövskog	
Naturskog	Flora
	Fauna

Värdeomdöme: Hallandsåsens nordsluttning - Stensån tillhör bl a genom sin mångformighet och artrikedom sammantaget ett av de mest värdefulla naturområdena i länet.

Stensån är med sina genuina stammar av lax och havsöring av stort fiskeribiologiskt värde. De oförsurade bäckarna hyser en unik ravinbottenfauna.

Nordsluttningen med raviner och dalgångar samt de särpräglade isälvsavlagringarna mellan nordsluttningen och Stensån är av stort geomorfologiskt intresse.

Lövskogarna mellan länsgränsen och Vindrap intar genom sin rika flora och fauna, storlek och belägenhet en särställning bland länets lövskogar.

Rollstorpsheden är av stort värde som en väl bevarad rest av de tidigare så vidsträckta fäladsmarkerna på Hallandsåsens höjdplatå. Heden ansluter dessutom till ett våtmarksområde av mycket stort värde.

Ett flertal hotade eller sårbara biotoper och arter förekommer i området.

Två medelstora våtmarksområden ligger i området, Svinamadsbäcken och Åstarpe mosse. Svinamadsbäcken är ett värdefullt våtmarkskomplex som utgörs av högt värderad fukthed. Området hyser också en värdefull flora. Åstarpe mosse är också ett värdefullt våtmarkskomplex som utgörs av högt värderade topogena kärr och sumpskog. Området hyser ett rikt fågelliv. Åstarps mosse har även värdet av naturskog.

Älemosse i områdets västra del är ett litet våtmarkskomplex, med ett högt värderat topogent kärr. Mossen har också höga botaniska värden.

Huvudkriterier:

- A Område som särskilt väl visar landskapets utveckling
- B Väsentligen opåverkade områden ingår
- C Sårbara biotoper och arter
- D Rikt djur- och växtliv
- E Hallandsåsens nordsluttning och Stensåns dalgång bildar tillsammans ett säreget och naturskönt landskap.

Förutsättningar för bevarande: Lövskogarna på Hallandsåsens nordsluttning bevaras. Åstarpe mosse och våtmarken utmed Svinamadsbäcken bevaras som ostörda våtmarksområden. Fortsatt hävd av Rollstorpsheden. Stensån bevaras som ett oreglerat vattendrag med god vattenkvalitet, bl a genom kalkning, och det öppna jordbrukslandskapet i Stensåns dalgång bibehålles. Störande ingrepp undviks i isälvsavlagringarna vid foten av Hallandsåsen.

Värdet kan påverkas negativt av t ex bebyggelseexploatering, täktverksamhet, omförande av lövskog till barrskog, igenplantering av jordbruksmark eller ljunghedar, igenväxning, utsläpp av avloppsvatten, vattenuttag för t. ex. bevattning, försurning och skogsdikning, kulvertering eller förändring av vattendragets sträckning eller bottenprofil, vandringshinder och vattenreglering, tillförsel av organiska gifter, tungmetallnedfall eller utsläpp, överfiske, inplantering av främmande fiskstammar och skogsavverkning längs vattendraget.

Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning, och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner kan skada naturvärdena.

Säkerställande:

- Naturresevat Rödhög (0,5 ha), Klinta Hallar (ca 15 ha) och Åstarpe mosse (189 ha).
- Skogsvårdsstyrelsen har bildat några biotopskydd för smärre alsumpskogar vid Bingtgårde på åsen.
- Åstarpe mosse (SE0510003) är av regeringen godkänt Natura 2000-område (SPA/pSCI). Hallandsås (Dömestorp) och Klinta hallar är av Naturvårdsverket till regeringen föreslagna som Natura 2000-områden (enligt art- och habitatdirektivet). Ligger för närvarande hos regeringen för beslut (010614).
- Under 1999 har en utredning gjorts för att ta fram de biologiska värdekärnorna i lövskogsområdena på åsens nordsluttning (Fritz 2000). Härvidlag har tre värdekärnor urskiljts: Dömestorp (ca 280 ha), Hälleforsen (ca 50 ha) och Vindrap (ca 80 ha). En stor

andel av Dömostorp (ca 190 ha) inköptes till naturvårdsfonden 1999 från Landstinget Halland.

Områdets huvuddrag: Hallandsåsen är en stor urbergshorst på gränsen mellan Halland och Skåne. Nordslutningen är en i landskapet starkt framträdande förkastningsbrant som reser sig 150 meter över Laholmsslättens yta. Uppe på åsen utbreder sig ett plåtåartat landskap som bl a utmärks av rikedomerna på våtmarker. Vid foten av nordslutningen rinner Stensån.

Hallandsåsens berggrund utgörs i huvudsak av röd gnejs. Under jordarterna på Laholmsslätten finns kritberggrund. I området ovanför högsta kustlinjen (ca 65 m ö h) dominerar morän, främst en hårt packad bottenmorän. På västra delen av nordslutningen förekommer krithaltig morän, vars kritinnehåll härrör från kritberggrunden på Laholmsslätten. Huvuddelen av Stensåns dalgång och nederdelen av nordslutningen ligger under marina gränsen. Här präglas Laholmsslättens västra del av glaciala leravlagringar, överlagrade av sandigamoiga sediment. Från Vindrap och österut dominerar isälvsediment i Stensåns dalgång. Här förekommer kameområden och isälvsdelta. I svaghetszoner i berggrunden på nordslutningen har ett stort antal dalgångar och kanjoner utbildats. Störst av dalgångarna inom området är Nordanådalen, som tillsammans med Trollehalledalen, är gräns mellan vad som kan kallas Centralåsen och Öståsen. En ur flera synpunkter intressant dal, till en del utformad som en kanjon, mynnar vid Flintarp. Dalgången utgör de yttre delarna av en bred SV-NO-lig dal uppe på Hallandsåsens plåtå, men dränerar nu genom ett tillflöde från söder också ett stort myrområde. Det senare tillflödet ger upphov till ett 10-12 m högt vattenfall, Hälleforsen.

I dalgångarna i nordslutningen rinner bäckar från våtmarkerna på höjdplatån ner till Stensån. Dessa biflöden har tillsammans med framrinnande grundvatten, tillbakagripande erosion m m utformat ett nätverk av raviner i isälvsavlagringarna mellan nordslutningen och Stensån. Mellan ravinerna kvarstår som erosionsrester kullar och ryggar av olika storlek. Denna landskapstyp är som bäst utbildad mellan Flintarp och Kärr.

I övre delen är Stensån splittrad i flera grenar (kvillbildningar) och här finns en del forssträckor. Särskilt sträckan mellan Stackarp och Kungsbygget bör framhållas. Nedströms Källstorp är Stensån skarpt nerskuren och ån slingrar fram i ett naturskönt, starkt kuperat landskap med öppen jordbruksmark omväxlande med lövskogsklädda kullar. Från Hasslöv till länsgränsen rinner ån till stor del i en grävd kanal. Den krithaltiga moränens inflytande kan avläsas i biflödena från Hallandsåsen. Väster om Vindrap har de relativt höga pH-värden medan biflödena österut är sura. De oförsurade ravinbäckarna hyser en värdefull bottenfauna med kalkkrävande arter speciellt knutna till kallt vatten (Ekologgruppen 1999). Särskilt den rödlistade nattsländan *Odontocerum albicorne* kan nämnas. Stensån är hotad av försurning och kalkning påbörjades 1986. Utmed Stensån, uppströms Hasslöv, finns en intressant flora med arter såsom safsa, fingerhirs och vildris. I Stensån finns ursprungliga stammar av lax och havsöring. De viktigaste lekbottnarna för lax finns i huvudfåran mellan Vindrap och Sjöaltesjön. Sporadiskt går laxen även genom sjön. Havsöringen leker främst i biflödena från Hallandsåsen. Laxstammen har bedömts ha mycket stort skyddsvärde med få motsvarigheter i landet och havsöringstammen stort skyddsvärde med få motsvarigheter inom länet. Stensån har troligen ett av de rikaste bottenfaunasamhällena i södra Sverige och naturvårdsvärdena är genom detta naturligtvis mycket höga. Även de försurningspåverkade biflödena på Hallandsåsen inbegrips på grund av de naturliga förutsättningar som finns för återställande av bottenfaunan genom möjlig återinvandring. Förekomsten av den sällsynta dagsländan *Rhithrogena germanica* vid Kärramölla understryker åns höga biologiska värden. I Stensåns nederbördsområde, bl a Sjöaltesjön, finns även flodkräfta.

Hallandsåsens nordsluttning domineras i den västra delen fram till Kärr av lövskogar, fr a bokskogar. I bokskogarna ingår ofta ask och ek samt ibland alm. Utmed flera av de raviner som går genom nordsluttningen finns al-asksumpskogar. Ängsskogar med en rik flora har stor utbredning och i synnerhet från länsgränsen och österut till i höjd med Hasslöv är inflytandet från den krithaltiga moränen mycket tydligt. Här finns en väl utbildad våraspekt med t ex blåsippan, vårlök, desmeknopp, lungört och vätteros. Följande axplock ur floran i övrigt ger en bild av områdets värden: myskmadra, nästrot, trolldruva, tandrot, skogsveronika, kal knipprot och lundviol. Fågellivet är rikt med arter såsom stenknäck, skogsduva, nötkråka, mindre hackspett och mindre flugsnappare och området har även ett rikt och varierat insektsliv, bl a fjärilar. Dessutom finns en mycket rik svampflora, ex skivsopp (Fritz 2000), samt en mycket rik landmolluskfauna, där bukspolsnäcka kan nämnas som exempel. Öster om Vindrap har lövskogarna i stor utsträckning ersatts av planterad granskog. Ek-, bok- och blandskogar förekommer dock även i den östra delen, men dessa har en mer artfattig (hedartad) flora. Totalt 70 rödlistade arter är kända från de ovan nämnda tre värdekärnorna.

På Hallandsåsens höjdplatå finns rikligt med våtmarker och fram till början av innevarande sekel dominerade vidsträckta fäladsmarker platån. Numera har fäladsmarkerna i huvudsak ersatts med planterad granskog eller vuxit igen spontant då betesgången upphört. Följande två områden på nordkanten av platån representerar de våtmarker som dräneras genom nordsluttningens raviner till Stensån samt ger en bild av de tidigare så vitt utbredda fäladsmarkerna på höjdplatån.

Sydost om Rollstorp, utmed Svinamadsbäcken, finns ett ca 260 hektar stort våtmarkscomplex. Fukthedar dominerar, men även fuktängar, mossar och kärr ingår. I norra delen finns ett rikkärr med en artrik kärlväxt- och mossflora, t ex ängsnycklar, gökblomster och *Sphagnum subsecundum*. Stora delar av området är betespräglad och den norra delen utgör tillsammans med angränsande fastmarker ett större, väl bevarat fäladsområde, den sk Rollstorpsheden. Området avvattnas via en markerad ravin vid Flintarp till Stensån, där det förekommer en mycket intressant och värdefull mossflora.

Åstarpe mosse är ett ostört och välbevarat våtmarkscomplex. Här finns svagt välvda mossar, topogena kärr, björksumpskogar och fukthedar. I direkt anslutning till östra delen av mossen ligger ett skifte med fäladsmark, kallat Kärra fälad. Hävden har upphört sedan ett antal år tillbaka, men igenväxningen går långsamt och området kommer att behålla den öppna karaktären länge om det inte planteras igen. Kärra fälad kan fungera som ett instruktivt exempel på hur den naturliga utvecklingen blir på fäladsmarker där hävden upphört.

Älemosse i områdets västra del är ett litet våtmarkscomplex, med ett högt värderat topogent kärr.

Anmärkningar:

Område nr 14-28 och 31 i länsstyrelsens naturvårdsprogram för Hallands län (Laholms kommun).

Området berör område av riksintresse för friluftsliv nr FN 15 Hallandsås samt område av riksintresse för kulturminnesvård nr KN Dömostorp m m.

Området har behandlats i utvecklingsprogram för primära rekreationsområdet Kullaberg-Hallandsås.

Åstarpe mosse och våtmarkerna utmed Svinamadsbäcken är klass 1-områden i våtmarksinventeringen över länet, VMI ID: 04C0F04, 04C0G08.

Svinamadsbäcken och Åstarpe mosse ingår i myrskyddsplan för Sverige.

Området fortsätter i Ängelholms och Båstads kommuner, Kristianstads län.

Referenser:

- Bengtsson, U. 1973.* Flygbildstolkning och morfologisk kartläggning av glacialmorfologiska bildningar på nordsidan av Hallandsås (Vindrap-Jonstorp). Naturgeogr. inst. i Lund.
- Bergquist, B. 1996.* Särskilt skyddsvärda vattenområden med hänsyn till fiske, friluftsliv och förekomst av skyddsvärda fiskarter/stammar.
- Ekologgruppen. 1999.* Bottenfaunaundersökning i Hallands län 1999. Uppföljning av försurnings- och kalkningseffekter vid 40 vattendragslokaler. Länsstyrelsen i Hallands län. Meddelande 1999:22.
- Fiskeristyrelsen 1984.* Bevarande av de svenska fiskbeståndens genetiska resurser.
- Fiskeriverket, beslut 1988-04-11* rörande Områden av riksintresse för yrkesfisket, områden av särskilt intresse för fritidsfisket samt områden av särskilt intresse avseende stammar av fisk.
- Forsslund, M. och Rundlöf, S. 1984.* Inventering av våtmarker i Hallands län. Länsstyrelsens meddelande nr 1985:1.
- Fritz, Ö. 2000.* Hallandsås nordsluttningar – ett eldorado för kantarellentusiasten! Jordstjärnan 21(1): 8-15. Inkl. sex färgbilder.
- Fritz, Ö. 2000* (i manus). Översyn av Hallandsås nordsluttningar. Biologiskt värdefulla områden. Länsstyrelsen Halland. Meddelande 2000:xx.
- Länsstyrelsen 1997.* Naturvårdsprogram för Hallands län - Laholms kommun.
- Länsstyrelsen i Hallands län 1985.* Våtmarker i Hallands län, meddelande 85:1
- Länsstyrelsen, 1988.* Områden av riksintresse för naturvård - Hallands län.
- Länsstyrelsen. 1971.* Översiktlig grusinventering i Laholms kommunblock.
- Länsstyrelsen. 1977.* Natur i Hallands län.
- Länsstyrelserna i Hallands och Kristianstads län har under 1970-talet* utfört följande inventeringar i Stensåns avrinningsområde: Geologisk inventering, jordbruket och vattenvården, inverkan av olika markanvändning på åvattnet samt vattenkemiska och biologiska förhållanden.
- Naturvårdsverket 1994.* Myrskyddsplan för Sverige.
- Nordin, E. 1952.* Hallandsåsen. Några reflexioner kring omdaning av naturen och kulturen. Ingår i Natur i Halland.
- Svensson, H. och Rosen, L. 1970.* Dalgångar och sjömorfologi vid Hallandsåsen. Sv.geogr. årsbok 46. 1970.